

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

NR 97 (2718), 19 LIPCA 2023 © PISM

BIULETYN

Pamięć o wspólnych bohaterach jako narzędzie wzmacniania współpracy polsko-amerykańskiej

Paweł Markiewicz

Odwoływanie się do wspólnej historii jest ważnym elementem wzmacniania politycznych relacji polsko-amerykańskich. Polityka historyczna, szczególnie związana z postaciami Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego, może być użytecznym instrumentem do pogłębiania kontaktów z przedstawicielami władzy stanowej i zwiększania polskiego wpływu na ośrodki decyzyjne USA. Budowa poczucia polsko-amerykańskiej wspólnoty wartości i historii ma znaczenie zwłaszcza w czasie nasilających się zagrożeń ze strony autorytarnej Rosji i Chin.

Nadanie dowództwu V korpusu amerykańskich sił lądowych w Poznaniu imienia Tadeusza Kościuszki wskazuje, że odwołania do wspólnej przeszłości mogą ułatwiać wzmacnianie współpracy w czasie nasilających się zagrożeń dla obu państw. Istniejące w USA uszanowanie dla bohaterów wspólnej historii, jak Kościuszko i Pułaski, stwarza możliwości zacieśnienia relacji dwustronnych w oparciu m.in. o poszerzenie współpracy na poziomie stanowym lub lokalnym, gdzie ich pamięć jest najbardziej kultywowana.

Pamięć o polskich bohaterach w USA. Tadeusz Kościuszko i Kazimierz Pułaski należą do najbardziej rozpoznawalnych postaci historycznych w USA. Są elementem zarówno polskiej, jak i amerykańskiej tożsamości narodowej związanej z walką o niepodległość. W wojsku amerykańskim Kościuszko służył w stopniu generała brygady i pełnił funkcję inżyniera. Zaplanował i ufortyfikował kluczowe punkty obronne (m.in. Filadelfia w stanie Pensylwania oraz Ticonderoga, Saratoga i West Point w stanie Nowy Jork), które ułatwiły zwycięstwo nad siłami brytyjskimi podczas wojny o niepodległość (1775–1783). Natomiast Pułaski, który również w USA awansował do stopnia generała brygady, uznawany jest za twórcę amerykańskiej kawalerii. Utworzony przez niego legion wspierał wojska amerykańskie m.in. w bitwach pod Charleston w stanie Karolina Południowa i Savannah w stanie Georgia, gdzie Pułaski poległ 11 października 1779 r.

Według danych National Monument Audit w USA znajdują się 22 pomniki Kościuszki i aż 51 Pułaskiego – pierwsze powstały w 1825 r. Większość postawiono w stanach tradycyjnie zamieszkałych przez diasporę polską, m.in. w Illinois, Michigan, Wisconsin, Connecticut, Massachusetts, Nowym Jorku oraz w innych stanach jak Georgia, Missisipi, na Florydzie i w Dystrykcie Kolumbii. Imionami bohaterów nazwane zostały hrabstwa (m.in. w stanach Indiana, Arkansas, Kentucky, Missouri i Wirginia), miasta (np. w Missisipi, Teksasie, Iowa, Tennessee), a także mosty, drogi ekspresowe, ulice, parki czy szkoły. W 1925 r. powstała w Nowym Jorku Fundacja im. Kościuszki, której celem jest rozpowszechnienie wiedzy o Polsce w USA m.in. przez wymiany kulturalno-naukowe. Rezolucja Kongresu federalnego z 1929 r. uchwaliła 11 października dniem generała Pułaskiego w USA. W niektórych stanach dzień Pułaskiego obchodzony jest także w związku z jego rocznicą urodzin, która przypada w marcu. W 2009 r. prezydent Barack Obama nadał Pułaskiemu honorowe obywatelstwo amerykańskie – wyróżnienie za wkład w rozwój USA, które otrzymało do tej pory jedynie ośmiu obcokrajowców (m.in. Winston Churchill i Marie Joseph de Lafayette).

Znaczenie w relacjach dwustronnych. Dla wielopokoleniowej diaspory polskiej zamieszkałej w USA (ok. 9–10 mln osób deklaruje korzenie polskie lub utożsamia się z polskim pochodzeniem, tj. ok. 2,7–3% społeczeństwa) są Kościuszko

i Pułaski symbolem związków między Polską i USA. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Piast Institute w 2022 r., 61% ankieterów spośród diaspory polskiej uznaje wkład obu dowódców w walkę o niepodległość USA za najważniejszy dorobek amerykańskiej Polonii.

Rozpoznawalność obu bohaterów w USA daje amerykańskim politykom możliwość odwoływania się do sympatii i emocji wyborców polskiego pochodzenia. Politycy wykorzystywali ten rodzaj oddziaływania podczas kampanii wyborczych, ale także po to, by zachęcić Amerykanów o polskich korzeniach m.in. do służby wojskowej. Nazwisko lub wizerunek Kościuszki nosiły plakaty rekrutacyjne, obozy szkoleniowe (m.in. dla polskich ochotników z USA w latach 1917–1919) i oddziały bojowe (np. eskadra myśliwska Wojska Polskiego, w której służyli amerykańscy ochotnicy w 1920 r.).

Po rozpadzie ZSRR i odzyskaniu przez Polskę suwerenności Pułaski i Kościuszko stali się symbolem przyjaźni polsko-amerykańskiej oraz wspólnych wartości, na których zaczęto budować system bezpieczeństwa w Europie. Kolejne administracje USA odwołują się do wspólnych bohaterów i wartości, aby promować reformy polityczne, gospodarcze i społeczne w Polsce oraz zwiększyć militarne zdolności polskich sił zbrojnych w ramach NATO. W 2000 i 2002 r. USA przekazały dwie fregaty rakietowe polskiej marynarce wojennej, którym zostały nadane imiona Kościuszki i Pułaskiego. Polska odwoływała się natomiast do obu bohaterów i reprezentowanych przez nich wartości, aby przełamywać jałtańskie podziały Europy i doprowadzić do rozszerzenia NATO na wschód.

Potencjał politycznego oddziaływania. Wzrost zagrożenia ze strony Rosji wymaga od Polski stworzenia nowych instrumentów wywierania wpływu na USA i wzmocnienia współpracy bilateralnej. Zagrożenia ze strony Rosji, ale także autorytarnych Chin są związane z imperialnymi ambicjami autorytarnych mocarstw i są w dużym stopniu wspólne dla Polski i USA. Odwoływanie się do wspólnych wartości zyska na znaczeniu podczas promowania zbieżnych interesów, np. wzmocnienia demokracji i przeciwdziałania autorytaryzmom, przestrzegania praw człowieka, wspierania standardów demokratycznych, ale także wzmocnienia bezpieczeństwa militarnego w ramach NATO i na zasadzie bilateralnej.

Powoływanie się na wspólną pamięć i wartości w oparciu m.in. o rozpoznawalność polskich bohaterów, jak Kościuszko i Pułaski, może ułatwiać Polsce oddziaływanie na opinię publiczną i decydentów w USA w celu zacieśnienia politycznych relacji z głównym sojusznikiem i zwiększania oraz utrwalania amerykańskiej obecności wojskowej w Polsce.

Wnioski i rekomendacje. Polska powinna szukać dodatkowych instrumentów oddziaływania na USA, które ułatwią realizowanie jej interesów. Zmiany w systemie

międzynarodowym spowodowane agresywną polityką Rosji i Chin będą wymagały zacieśnienia współpracy polsko-amerykańskiej w oparciu o wspólne wartości i interesy, których symbolem mogą być Kościuszko i Pułaski, ale także zasłużeń dla lokalnych społeczności Amerykanie odwołujący się do swoich polskich korzeni.

Odwołanie się do wspólnej przeszłości i zbiorowej sympatii dla polskich bohaterów może być wykorzystane w kontekście zacieśnienia relacji wielostronnych USA z państwami regionu EŚW (Litwa, Ukraina, Białoruś) – państwa te również mogą przywołać swoją historię i wartości, o które walczyły. Stwarza to możliwość wykorzystania tych postaci historycznych m.in. dla kontynuacji wsparcia dla Ukrainy oraz promowania przemian demokratycznych na Białorusi.

Największy niewykorzystany potencjał tej symboliki dotyczy jednak poziomu stanowego. W amerykańskim systemie politycznym gubernator jest najwyższym urzędnikiem sprawującym władzę wykonawczą na poziomie stanowym. W kwestiach polityki zagranicznej do kompetencji gubernatora należy pozyskanie rynków eksportowych na lokalne towary lub usługi (np. w roli przewodniczącego międzynarodowej misji handlowej) oraz zachęcanie zagranicznych firm do inwestowania w ich stanie. Przedstawiciele polskich władz różnego szczebla mogą wykorzystać Dzień Pułaskiego do regularnych wizyt w USA. Ponieważ dzień ten jest świętem federalnym, może stanowić dogodną okazję do zabiegania o wizyty na poziomie stanowym, jak i na wysokim szczeblu politycznym, które powinny się stać tradycyjnym elementem kontaktów bilateralnych.

W tym celu Polska mogłaby zainicjować powołanie zrzeszenia stanów amerykańskich – „Przyjaciół Polski” – w celu nawiązania szerszej współpracy z gubernatorami stanów, w których pielęgnowana jest pamięć o Kościuszcze i Pułaskim. Mogłoby to przyczynić się do rozwoju współpracy gospodarczej, w tym wymiany handlowej, a także technologicznej, medycznej i naukowej. Warto także dążyć do zidentyfikowania lokalnych bohaterów, tzn. Amerykanów polskiego pochodzenia – z przeszłości lub żyjących współcześnie – którzy pozytywnie wpłynęli na relacje dwustronne w dziedzinach bezpieczeństwa, nauki czy biznesu. Członkowie zrzeszenia mogliby liczyć na wsparcie finansowe i merytoryczne inicjatyw, np. przy projektach edukacyjnych (jak stypendia naukowe na stanowych uniwersytetach w ww. stanach lub w Polsce), a także podróże studyjne do Polski dla dziennikarzy i przedstawicieli lokalnej administracji. Spotkanie z gubernatorami w celu zacieśnienia lub zainicjowania współpracy z Polską m.in. w zakresie gospodarczym mogłoby odbyć się np. przy okazji dorocznego zjazdu gubernatorów, który jest organizowany w styczniu lub lutym w Waszyngtonie.